

שהוא נע ועף ומוליך את הקול—וישנו הפתרון בלתי-הצפוי: נפילת השמיים, שהיא האנטי-תיזה לבדידותן של האלומות; וישנו קולו של המשורר, המטיל ספק גם בפתרון זה ומשאיר את האלומות תלויות בבדידותן... צ.ג.

פרפרים נופלים בלילה

כריכתו של קובץ שירים מפרפר זה שלפנינו היא קרטון מצופה אדום (אולי להעיד על מורשת הערכים המהפכנית של בית-ההוצאה ושותפיו לענין זה) ובמרכזו של האדום צורת פרפר מעשה-חושב בתכולה-הוי ובמרכז הפרפר מלבן ובו צודדית פרצופון חמוד של נערה שעיניה, בריכות-בחשבון, ניבטות אלינו היישר והעצב בהן עמוק עמוק, אפילו מריר כלשהו, אם אין אנו טועים הרבה מדי בחכמת-הפרצוף. ואשר לפרפר, החוזר ונכ"ל פל בשחור-לבן, הוא והדיוקן אשר במרכזו, על גב הכריכה, ראה זה פלא: ארבע כנפיים ארבע כנפיים לפרפר ועל כל כנף חיתוך קוויה של מפת יבשת שלמה. על האחד אירופה, על השני אפריקה, וכן הלאה, עולם ומלואו על כנפי פרפר אחד, נופל בלילה— וגלוי-עיניים!

פרפרנו הנופל, התחלתי לומר... אבל שומה עלי לכבד את מינה של הכותבת, ולכן אומר: פרפריתנו הנופלת... אם כן, פרפריתנו זו מרבה להתבונן בחיים בעין בוחנת, נתחנת. גישה אינטלקטואלית יש לה איתה, אם אפשר להתבטא כך, הגם שאינה מדירה עצמה מפמירות של רגש. הנה כך, למשל, תאמר בשיר הקרוי "הבדל קטן" (ע' 14): "ילדים רועשים, / ומלאכים עולים, / ואנשים יור-דים, / וזה כל ההבדל". וסמוך לאחר-מכן, בשיר הבא בע' 15, "האנשים לזולתם", נמצא אים אנו למדים כי "האנשים לזולתם הם / מרפסת ללא מעקה", ובצד דימוי בוטה זה

* ש. תרצה: פרפרים נופלים בלילה (שירים); ספרית פועלים—הקיבוץ הארצי השומר הצעיר; בשיתוף איגוד סופרי הקיבוץ הארצי, 1972; 47 עמ'.

ירושלים על שמש / היה הירח נשרף. א :

אדם רגיל, לפני אכלו, הטוסט שתות קפה / חייב לתת בדעתו / על גובה העבים / ועל האפשרות לחשוב / בתוך מטר המלאכים, / ודאי יהיה קשה / לא לקרר את הקפה. (ע' 11)

גם הנטייה להכללות אוניברסליות לוקה בנאיביות ופוגעת בשיר הקטן שמנסה למצות חוויה מסוימת: "אדם קטע הוא נוף אכזרי, / עיניים כהות הן תרופה לכאב. / כל הדברים יגעים / נתתי ראשי בפיו, מימיו אדומים". ושיר זה מוסיף ועוסק בשמש, בסופריות, ביון, במלכה ומלך, בגריגור שלי (?), בט"ו בשבט, בשחמט, ובמסקנה: "מישהו חייב להיות אשם", ובכן: יש בדברים משמעויות פזורות פה-ושם, אך הן אינן מתמקדות כדי תחושה אחת או חוויה אחת. נדמה כאילו המשורר מסתתר מאחרי האסוציאציות שלו תחת שיעסוק בנושא שהציב לעצמו, בנושא החשוב לו, בעצם, ולהעמיק בו עד מיצוי החוויה.

כך גם יורד אלוהים בכבודו-ובעצמו ומשתתף בצורה פעילה בשירים. בשיר אחד הוא "יצא ממחבואו שלם" (ע' 26), בשיר אחר הוא "סומא וערום וטיפש" (ע' 28), ושוב בע' 33: "ודעתו זונה זכה ואלוהיו משועשע", ובע' 39: "לו היה לה אלוהים קטן / היתה בולעת אותו / בבוקר / עם כוס תה / בלי סוכר". אולי זה רצוי אצל בני גיל מסוים לבלוע את אלוהים, או כל גלולה אחרת, בבוקר עם כוס תה. אינני מוצאת בשיר המצוטט בזה אף לא את הצינייות האמיתית, שאליה כנראה התכוון המשורר.

בשירים העשויים מקשה אחת אפשר למצוא אמת שירית ואחדות תמונה שהן בעלות משמעות, כמו למשל בשיר הקטן בע' 8: "בתוך שדה אסוף, אלומות הבדידות / קוראות לעוף השמיים / ליפול. / אולי יפשוט לעוף אדרתו / ויפלו השמים / ואולי לא". שיר קטן זה יש בו קפדנות בבחירת המלים ויצירת הדימויים ("שדה אסוף", למשל), יש מיתח בין אלומות הבדידות—שהן סטאטיות, לבין עוף-השמיים,

המתבקשת מן השקיעה ומן המועקה והסיוט. רעיונות אלה של המחבר נותנים אותותם בגוניה של ההבעה, שהם מעורפלים ומכסים יותר ממה שהם מגלים.

הבעה זו אפיינית לסיפור "פראות", שעל שמו נקרא הספר. אחת הדמויות, מזכיר-הקיבוץ, "דומה עליו שאיו מחיצת-זכוכית שרויה סביבו ללא הרף, והקולות והחיוכים באים מרחוק, כמתוך ערפל, ואותו דבר, אותו רעיון, דומה מכביד משקלו עם כל פסיעה. אילו אפשר היה בבת אחת, ברגע, במעשה אחד קטן, למחוק הכל... למחוק כמו שמוחקים מספר מפנקס טלפונים, כמו שמוחקים קים לוח במטלית רטובה... לנקות, לטהר, לא להותיר זכר... לשטוף את המועקה". הסיפור כולו דחוס אוויר של חמסין, כאשר בחוץ אין חמסין. הגברים מלאים קנאה ויצרי תחרות, וכל שורה מקרבת את הקורא לסערה המתקרבת. הנערה האהובה בורחת והגיבור הראשי מאבד עצמו לדעת, "ואיזה חושך גדול מסיבב. ואיזה דממה".

בכל הסיפור נתון גורלן של הנפשות הפועלות לפירושים שונים. רוצה המחבר להביא את בריותיו מקום כלשהו, אך אין טיבו של מקום זה ברור. אולי בכוונה הוא עושה כך מתוך מגמות שאינן עולות יפה בידו. לפעמים אמנם מוציא הוא מתחת עטו שורות יפות, המצטרפות לתיאור רב-רושם. כך, למשל, הוא מצליח בסיפור הראשון, "המנזר הקטן", העוסק בחוויותיו של לוחם שחברו נהרג על-ידו.

מקום מרכזי בתיאור תופסת סיעה של נזיר-רים, היורדת במדרגות בכיוון השביל הלבן שבין העצים והעשב היבש. צווחות ויללות פרא של האויב, מטחים של נביחות כלבים המחרישות את האזניים—מזה, וזרימת דמו-יות הנזירים, אשר "קומתם כפופה וידיהם משוכלות על חזותיהם—מזה. איזה ניגוד תהומי בין הדומיה הנזירית, שדבר אין לה ולמלחמה אשר סביב המנזר הקטן, והמולתם של כלי-המלחמה. "ואז, אל תוך השקט העמוק, מעם כיפתו הלבנה, הבוהקת של המנזר הקטן, בקע ועלה חרישית דינודון זעיר של פעמון..."

מהווי חיינו מוצאים אנו בע' 21, בשיר קצר ותמציתי הקרוי "שוב", כי "צריף בודד לבנו / אחר סערות הדמים" (כל האחריות להדגשות על-י.ע.). ואם אין די לנו במידגם זה של משלים פיוטיים, הרי מוצאים אנו בראש השיר "וידוי" (ע' 39) גם צירוף לירי-רליגיוזי כמו "לילות ארוכים הניחו ידי / תפילין על לבך", החוזר, בשינוי קל ומחושב כהלכה, בנעילתו של אותו שיר: "היום יש לי רק לבך / להניח תפילין, / ויש לי לילות ארוכים / ארוכים".

אולי לא פחות מאשר בזכות מעלותיו הסגור-ליות יזכר קובץ-הביכורים של ש. תרצה בזכות ציטוט אחד והקדשה אחת המופיעים בו על עמוד-השער. בציטוט, שהוא בחזקת מוטו, מועט המחזיק את המרובה, נאמר: "חמיד הפסדנו את הניתן להשיג / בגלל דרישתנו להשיג את הבלתי-ניתן", והדברים, כך נמסר לנו, הם משל מוחמד אבו שלבאייה, המוכר לנו כעתונאי ואיש-ציבור ירושלמי שמאז 1968 נתן ביטוי לדעותיו הפוליטיות, שהשורות שלמעלה מסכמות אותן נאמנה, בספר אחד או שנים שפירסם ובמאמרים בעתונים הערביים "אלי-קודס" ו"אל-אנבא". ובאשר להקדשה, בה נאמר, בפשטות-תום מעולפת-רו: "תודות למר פנחס שדה / ולכל אותם".

מה ש. תרצה פותחת בתודות אף אנחנו בתודות נסיים. ובנוסה דורות-אתמול כך נאמר: תיתי להם לספרית פועלים ולהוצאת הקיבוץ הארצי השומר הצעיר ולאגוד סופרי הקיבוץ הארצי שהם נותנים עינם לטובה בפרפרי הקיבוץ ודואגים לדור-ההמשך. בפשטות ובטוב-לב. ובלי תירוצים.

י.ע.

פראות

הכונתם העיקרית של סיפורי המאירי היא אווירת המהפכה וחוסר-האונים של דמויותיו. זו אווירה רבת-עצמה המביאה, במקדם או במאוחר, לידי הרס-עצמי, כמסקנה יחידה

* ישראל המאירי: פראות (סיפורים); הקיבוץ המאוחד, 1972; 131 עמ'.